

Stenblocken blev platsen för Ella-Kajsas bränneri

Ljusskygg verksamhet vid 1800-talets Tingskullanäs

BOXHOLM (LT) På Tingskullanäs ägor finns två stora stenblock där det bildats ett hålrum mellan blocken. Platsen kallas för Ella-Kajsas bränneri, detta efter en kvinna som bedrev hembränning i kam-maren mellan och under stenblocken i mitten av 1800-talet. Men hade inte Elis Kågén berättat historien i en av sina böcker så hade nog ingen idag känt till platsens historia.

Här nedanför ses några av de böcker som Elis Kågén producerat. I boken "Kring Sommens stränder" kan man läsa om Ella-Kajsas bränneri.

Till vänster: En Länstidningsskribent har tagit plats vid stenarna där Ella-Kajsa hade sitt bränneri. Verksamheten har ju upphört, men i annat fall hade det kanske varit upptrampat fram till platsen...

Den 21 september 1893 föddes det en liten gosse i Tranås som fick namnet Elis. På äldre dagar lär Elis ha sagt att han föddes på en snickerifabrik. Tja, lägenheten låg i alla fall vägg i vägg med en snickerifabrik. Fadern K G Andersson grundade år 1907 AB Möbel-industri-kompaniet, senare Kågéns Industrier AB men numera är namnet EFG.

Sonen Elis gick i folkskola i Tranås och avlade realskoleexamen 1909 vid Linköpings högre allmänna läroverk och därefter inträdde han omedelbart i faderns företag. Efter att K G Andersson gått bort 1938 blev Elis Kågén verkställande direktör för Kågéns Industrier och han kvarstod på denna post till 1967 då han sålde sitt aktieinnehav.

Det är på Tranås-Ydres släktforskarförenings hemsida som Elis Kågén porträtteras, och där framgår också Elis betydelse på det kulturella området. Kanske är det där som han har satt störst avtryck.

Alla böcker som Elis Kågén har framställt har varit till stor glädje för många och är så än idag och lär så vara även i framtiden. Det blev elva hembygdsböcker och två turishandböcker. Från Somnabygd till Vätterstrand, del I gavs ut redan 1942 och den åttonde och sista boken i den serien kom 1980. Den hette också "Bilderna ur Elis Kågéns arkiv".

Förutom bokserien "Från Somnabygd till Vätterstrand" så har

han också gett ut "Mellan Sommen och Vättern" (två böcker, del ett och del två), "Tranås med omland" (en turishandbok), "Från Tranåsbygden" och "Kring Sommens stränder" (turishandbok).

Trots att Elis Kågéns böcker är 40 år eller äldre så är de fortfarande klart läsvärda och de ger många tips på besöksmål i bygden. Boken "Kring Sommens stränder" kom 1978 och i den boken kan man läsa om Ella-Kajsas bränneri. Trots att författaren av denna artikel är

flyttblocken på Tingskullanäs ägor för Ella-Kajsas bränneri? Jo, torpet Sjöängen låg några hundra meter väster ut, på andra sidan Somnabygden. Det var en stuga som låg under gården Löverhult och i Säby socken i Småland.

Elis Kågén skriver att i mitten av 1800-talet bodde en kvinna i Sjöängen som brukade syssla med hembränning. Hennes starkvaror var eftersökta och det söps ju högst betydligt i landet på den tiden. Ryktet om hennes hembränning spred sig, även till länsman som fick

detta genom att titta i kyrkböcker från den tiden men jag har inte kunnat hitta någon Ella-Kajsa, varken i Sjöängen eller någon annanstans på Löverhults ägor.

Men år 1849 kom Carl Andersson och Katarina Andersdotter till Löverhults ägor, det var en flytt från Röhälla som ju låg bara en liten bit bort. Paret slog sig ner i Sjöängen och de hade med sig den femårige sonen Alexander.

Kanske är det Katarina Andersdotter som Ella-Kajsas bränneri är

rejält när jag såg att prästen alldeles efter Katarinas namn skrivit "Eld"! Det är skrivet med svagt tryck men fullt läsbart! Det är troligen antecknat senare än övriga namnet, antagligen för att prästen själv skulle förstå vilken Katarina det handlade om. Ella-Kajsa borde egentligen uttalas Elda-Kajsa!

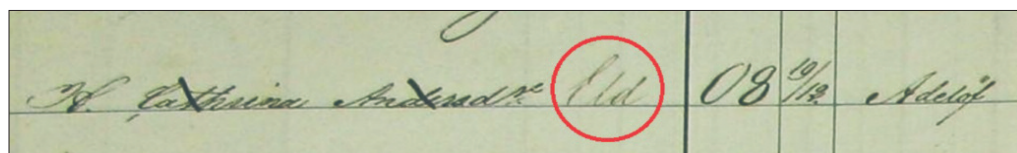
Så mycket tyder på att Katarina Andersdotter är Ella-Kajsa som hade bränneri på Tingskullanäs ägor. Katarina var född 1808 i Adelsövs socken, föräldrarna var torpare på Torrarps ägor.

Visst är det trevligt att minnet av Ella-Kajsas bränneri bevaras och stenblocken är väl värda ett besök. Att ta sig dit i dessa coronatider är en sysselsättning som kan rekommenderas.

Det finns dock ingen skyltning eller annan information om Ella-Kajsas bränneri på platsen. För ett besök svänger man mellan Boxholm och Sommen in på vägen mot Fiskevik och Tingskullanäs. Strax innan Tingskullanäs delar sig vägen, håll där till höger och kör ytterligare ungefär 800 meter till en mötesplats. Ella-Kajsas bränneri ligger på en höjd ungefär 300 meter inne i skogen till höger.

Den som har en smartphone tar lämpligen hem appen "Fornfynd". Med den i handen ser man det forna bränneriets plats och man ser en prick var man själv befinner sig och på så sätt kan man orientera sig till stenarna. Lycka till!

Text och bild:
KLAS JOHANSSON

uppvuxen och född i Boxholm för snart 59 år sedan så har jag aldrig besökt Ella-Kajsas bränneri tidigare, och hade det inte varit för Elis Kågén så hade jag heller aldrig hört talas om platsen. Ella-Kajsas bränneri består av två stora stenblock som ligger på en berghäll och det mindre blocket vilar med endast en liten del mot det större stenblocket.

Förr trodde man ju att flyttblocken var kastade av troll eller jättar men idag vet man att flyttblock transporterades med inlandsisen, ibland långa sträckor. Isen kunde på sina håll vara 3,5 kilometer tjock, och när den så småningom smälte blev stenarna liggande, ibland på väldigt märkliga sätt.

Men varför kallas de märkliga

anledning att göra en inspektion.

Kvinnan förstod att hon började bli misstänkliggjord och hon tordes inte längre bränna hemma i Sjöängen. Därför flyttade hon sitt bränneri till en bit inne i skogen på andra sidan fjärden. Där fanns ju två enorma stenblock som legat på samma sätt sedan istiden och i kam-maren som bildats mellan stenarna fortsatte hon med hembränningen, och på så vis blev det åter fart på hennes verksamhet.

Det finns väl knappast någon anledning att tvivla på riktigheten i det Elis Kågén skriver om Ella-Kajsas bränneri i boken "Kring Sommens stränder", men jag blev nyfiken på om det har botten någon Ella-Kajsa i Sjöängen under Löverhult på 1800-talet. Jag har därför undersökt

uppkallat efter. Det kan tyckas märkligt, men i äldre tider fanns ingen enhetlighet när det gällde hur namn skulle skrivas och detta kan ställa till problem för släktforskare. Kanske tror vi att det är olika personer när en kvinna kallas Catharina i en källa men Karin eller Kajsa i andra källor.

Förr kunde Maria skrivas Maja ibland, och namnet Elisabet kan i kyrkböcker förr i tiden skrivas som det låter men ibland skrev prästen Lisa eller Liska, trots att det handlade om samma person.

Så kanske är Katarina Andersdotter och Ella-Kajsa samma person trots allt, namnet "Ella" kan ju ha varit något smeknamn. Kan "ella" komma från elda, och ha en koppling till bränna? Den teorin styrktes